

Självständigt arbete (15 hp)

Författare		Program/Kurs
Kd Rikard Fjell		OP SA 20–23
Handledare		
Dr. Sebastian Larsson		Antal ord: 11 946
Beteckning	Kurskod	
	1OP415	
EN EFFEKTIV DEFENSIV ÄR ALDRIG PASSIV EN TEORIKONSUMERANDE FALLSTUDIE AV UKRAINAS MOTOFFENSIV I KHERSON		
ABSTRACT: Europe is once again a theatre of a major war, beginning on the 24th of February 2022 with the Russian invasion of Ukraine. Hopelessly outnumbered the Ukrainians have proven them themselves a worthy opponent of the regional hegemon Russia. In the fall of 2022, the Ukrainians served Putin his greatest defeat thus far with a counteroffensive which liberated Kherson and all Ukrainian territory west of the Dnepr. The goal of this thesis is to examine the Ukrainian counteroffensive and how Ukraine managed to achieve success at the tactical level. The thesis does this by studying available information about the counteroffensive and analysing it with the help of manoeuvre warfare theories and satellite imagery. The thesis shows that Ukrainian tactical success during the Kherson counteroffensive can be attributed to their use of combined arms and the fact that surprise was achieved. However, it is worth noting that other factors may have contributed to Ukrainian tactical success and that more information about the counteroffensive may become available with time.		
Nyckelord: Anfall, motoffensiven i Kherson, Ukraina, Ryssland, manöverkrigföring, kombinerade vapen, överraskning		

Innehåll

1. INLEDNING	3
1.1 PROBLEMFÖRMULERING.....	3
1.2 TIDIGARE FORSKNING.....	4
1.2.1 SAMMANFATTNING TIDIGARE FORSKNING.....	9
1.3 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING.....	9
1.4 AVGRÄNSNINGAR.....	10
2. TEORI	11
2.1 TEORIDISKUSSION.....	11
2.2 MANÖVERKRIGFÖRING.....	12
2.2.1 NYTTJANDET AV FLERA FÖRBANDSTYPER.....	13
2.2.2 ANFALL MED FLERA FÖRBANDSTYPER.....	14
2.2.3 ANFALL I FÖRBANDSTYPENS TERRÄNG.....	15
2.2.4 ÖVERRASKNING.....	16
3. METOD	17
3.1 FORSKNINGSDSIGN.....	17
3.2 OPERATIONALISERING.....	18
3.3 MATERIALDISKUSSION.....	19
3.3.1 MATERIAL.....	20
3.4 KÄLLKRITISK DISKUSSION.....	20
4. ANALYS	23
4.1 MOTOFFENSIVEN I KHERSON.....	23
4.1.1 DELTAGANDE FÖRBAND, ORGANISATION OCH TAKTIK.....	23
4.1.2 29 AUGUSTI – 15 SEPTEMBER.....	26
4.1.3 1 OKTOBER – 15 OKTOBER.....	28
4.2 NYTTJAR UKRAINA FLERA FÖRBANDSTYPER?.....	29
4.3 ANFALLER UKRAINA MED FLERA FÖRBANDSTYPER?.....	29
4.4 ANFALLER UKRAINA MOTSTÅNDARENS FÖRBANDSTYPER I DENNES SVAGA TERRÄNG?.....	29
4.5 ANFALLER UKRAINA MOTSTÅNDAREN ÖVERRASKANDE?.....	32
5. AVSLUTNING	34
5.1 RESULTATDISKUSSION.....	34
5.2 SLUTSATSER.....	35
5.3 BIDRAG TILL YRKESPRAKTIKEN.....	35
5.4 VIDARE FORSKNING.....	35
6. LITTERATUR OCH REFERENSFÖRTECKNING	36
6.1 LITTERATUR.....	36
6.2 ARTIKLAR.....	36
6.3 NYHETSARTIKLAR.....	36
6.4 RAPPORTER.....	37
6.5 OFFENTLIGA TRYCK.....	38
6.6 WEBBSIDOR.....	38

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Europa är återigen skådeplats för storskaligt konventionellt krig. Ukraina och Ryssland som har befunnit sig i ett låg-intensivt krig i Donbass sedan 2014 är sedan den 24:e Februari 2022 inblandade i den största konflikten i Europa sedan andra världskriget. Ukraina är liksom Sverige inte en stormakt utan måste i hög grad förlita sig på ett effektivt nyttjande av tillgängliga resurser och internationellt stöd. Sverige har därav mycket att lära av Ukrainas kamp mot Ryssland. Målet för båda parter i konflikten kan antas vara att skapa sig ett markherravälde, som enligt Arméreglemente taktik (2013, s. 44) innebär ”- att man skaffar sig frihet avseende nyttjande av marken och samtidigt förnekar en motståndares nyttjande av detsamma.” Totalt markherravälde är ett tillstånd som förekommer i fredstid när en stat fullkomligt behärskar eget territorium, eller i krig då en motståndare har bekämpats totalt och inte kan påverka statens mark (Arméreglemente taktik, 2013, s. 44). Då totalt markherravälde i krig kräver enorma resurser kan man begränsa markherravälde till tid och rum, vilket benämns markoperativkontroll (Arméreglemente taktik, 2013, s. 44). Markoperativkontroll kan i sin tur delas upp i fyra inriktningar, offensiv, defensiv, stabiliserande och stödjande (Arméreglemente taktik, 2013, s. 45). Med hänsyn till att en demokratisk små-stat som Sverige sannolikt kommer försvara i ett inledande skede, liksom Ukraina, kommer uppsatsen att fokusera på den defensiva inriktningen. Arméreglemente taktik beskriver hur den defensiva inriktningen förs:

”De främsta stridsätten vid en defensiv inriktning är fördröjningsstrid, försvar samt avvärjningsstrid. En markoperation med defensiv inriktning måste även innehålla offensiva inslag som motanfall eller bekämpning av viktiga funktioner eller avgörande resurser. En effektiv defensiv är aldrig passiv.” (Armé reglemente taktik, 2013, s. 44).

Arméreglemente taktik (2013, s. 77) trycker ytterligare på anfallets roll i försvar och menar att det begränsar motståndarens möjligheter till genombrott och exploatering eftersom dennes flanker exponeras vid dessa manövrar och blir sårbara. Inom ramen för fördröjningsstrid spelar anfall även en stor roll då motståndarens egna anfall skapar möjligheter att bekämpa dennes funktioner (Armé reglemente taktik, 2013, s. 83). Storr (2009, s. 103) menar att anfall är bästa försvar på grund av att den som anfaller har initiativet vilket tvingar motståndaren att försvara vilket även begränsar motståndarens möjligheter att påverka de egna förbanden.

Ukrainas försvarsmakt var onekligen medvetna om detta då de hösten 2022 genomförde en motoffensiv i oblasten Kherson och återtog närmare 10 000 kvadrat kilometer territorium från

Ryssland (Stepanenko et al., 2023-02-15, s. 2). Detta är det enskilt största erövrandet av land från någon part i kriget sedan Rysslands inledande segrar. Anfall i syfte att försvara är en metod som Sverige i teorin nyttjar och dess effektivitet går inte att förneka. Riskerna med att inte genomföra motoffensiver och motanfall blir att parterna i en konflikt fastnar i ett utnöttningskrig. Detta är ett scenario där enbart parten med mest resurser kan vinna. Likt Ukraina har Sverige inte råd med ett utnöttningskrig då båda länderna har färre resurser än den regionala stormakten Ryssland. Riskerna med utnöttning för stater som Sverige och Ukraina är stora och innebär sannolikt förlust i krig. Anfall är således det enda logiska alternativet, likt Ukraina gjorde i Kherson. Uppsatsen ämnar fördjupa sig i kunskaper om motoffensiven i Kherson och anfall som metod och hur det genomförs effektivt i en modern konflikt på den taktiska krigföringsnivån.

1.2 Tidigare Forskning

Tidigare forskning på det pågående kriget i Ukraina och motoffensiven i Kherson är till stor del obefintlig. Därav redovisar uppsatsen tidigare forskning om motoffensiver/motanfall med fokus på taktiska manövrar i närliggande geografiska områden och med närliggande aktörer. Utöver det finner uppsatsen det lämpligt att även redovisa tidigare forskning om konflikten i Ukraina då fallet Kherson hör till den bredare konflikten. Fallet är även ett fall av rysk aggression som till del avhandlas i uppsatsen. Det som följer är ett urval ur den forskning som har gjorts på området.

Marples (2022, s. 7) har analyserat orsakerna bakom konflikten i Ukraina. Konflikten har sina rötter i euromaidan protesterna 2013–2014 som motsatte sig närmare samarbete med Ryssland då en stor del av befolkningen föredrog närmare samarbete med EU (Marples, 2022, ss. 7,8). Euromaidan protesterna inleddes då den sittande presidenten Viktor Ianukovych avbröt planerna på att skriva ett avtal med EU. I östra Ukraina var euromaidan protesterna inte lika utbredda som i de västra delarna av landet, här fick protesterna inte heller samma stöd från politikerna som protesterna i landets västra delar åtnjöt (Marples, 2022, ss. 9,10). Stöd för euromaidan i landets östra delar var svagt, oblasterna (motsvarande Sveriges län) i öst hade tidigare röstat på Viktor Ianukovych. I november 2013 genomfördes en undersökning som visade att ukrainarna var splittrade i EU frågan. På frågan om ukrainarna skulle rösta ja för att gå med i EU svarade 39,7% ja och 35,1% nej. I östra Ukraina svarade enbart 18,4% ja och 55,2% nej (Marples, 2022, s. 10). Splittringen mellan öst och väst i Ukraina var tydlig sedan innan då vissa invånare i öst menar på att man i de västra delarna av landet är otacksamma

och gnälliga till skillnad från de i Donbass området som är hårt arbetande i regionens många gruvor och fabriker (Marples, 2022, s. 13). Splittringen beskrivs däremot som artificiell då Ukraina var långt ifrån ett inbördeskrig. Trots detta spädde splittringen på av politiker, pro-Ianukovych media och grannlandet Ryssland som hade sina egna intressen i landet (Marples, 2022, s. 15). Redan under 90-talet utnyttjade industrimagnater, politiska chefer och framväxande oligarker skillnaderna mellan östra och västra Ukraina för att främja deras egna mål genom att kanalisera Donbass-bornas ilska mot Kiev (Marples, 2022, s. 15). Vårt att poängtera är att 83% av invånarna i öst röstade under Ukrainas självständighetsomröstning 1991 ja till att bli ett självständigt land. Ilskan uppstod under 90-talets svåra ekonomiska situation som drabbade samtliga forna Sovjetstater (Marples, 2022, s. 15). Detta kulminerade i omröstningar 1994 där invånarna i Luhansk och Donetsk oblasterna krävde en högre grad av autonomi. Fullständig självständighet för Luhansk och Donetsk lockade inte intresset hos särskilt många, varken hos invånare eller politiker, men detta kom att ändras efter att Ianukovych avsattes i februari 2014 (Marples, 2022, ss. 16,17). Efter att Ianukovych regimen avsattes fortsatte det politiska kaoset i Ukraina, flera av de som deltog i protesterna dog i sammandrabbningar med polis och motdemonstranter. Parallellt med detta ockuperade Ryssland Krimhalvön med hjälp av hybrida metoder, vilket ökade nivån av orolighet i landet. Ukraina valde att mobilisera och ryktesspridningen i landet var utbredd. Pro-ryska protester började nu ta form i Donbass området, de flesta sponsrade av Ryssland (Marples, 2022, s. 26). Revolutionärer i oblasterna Luhansk och Donetsk fick sedermera inflytande till följd av oroligheterna i Ukraina och hävdade självständighet, Folkrepublikerna Donetsk och Luhansk var födda (Marples, 2022, ss. 43, 44). När statsbyggandet tog fart för dessa nyfödda stater åtnjöt de båda stöd från Ryssland. Ukraina tog i ett försök att bibehålla sin territoriella integritet tog upp kampen emot Luhansk och Donetsk, konflikten i östra Ukraina var under våren 2014 ett faktum (Marples, 2022, ss. 27, 35). Från 2014–2018 är det beräknat att så många som 13 000 människor miste livet och att 2 miljoner människor tvingades på flykt. Trots det var konflikten i östra Ukraina att betrakta som begränsad då striderna inte var särskilt intensiva och våldet mot civila var väldigt begränsat (Marples, 2022, s. 124).

Karagiannis (2013, s. 74) har undersökt Rysslands offensiva agerande under Georgien kriget 2008. Författaren refererar till en EU rapport som menar att Georgiens anfall mot utbrytarrepubliken Sydossetien i norra Kaukasus och Rysslands beslut att genomföra motanfall in i Ge-

orgien låg till grund för kriget. Däremot menar författaren att det är oklart huruvida Sydossetien utnyttjades av Ryssland (likt Luhansk och Donetsk) för att främja Rysslands egna intressen i regionen. Detta är däremot sannolikt med hänsyn till att Georgien hade påbörjade en process att gå med i NATO (Karagiannis, 2013, s. 74). Konflikten påminner på så sett mycket om den i Ukraina. Sydossetien var en region i Georgien som likt Luhansk och Donetsk i Ukraina hade en mer självständig identitet än övriga landet, och idéer om återförening med regeringen i Moskva. Oroligheterna i Sydossetien går att spåra till det sena 80-talet, innan sovjet föll, och pågår ända till idag. Kriget som Karagiannis (2013, s. 79) beskriver som kort men intensivt pågick från 7:e till 12:e augusti 2008. I samband med separata ryska och georgiska militärövningar nära den Rysk-Georgiska gränsen under början av augusti skedde flertalet skottväxlingar mellan Sydossetiska separatister och georgisk polis och militär som ledde till att civila i Sydossetien evakuerades till Ryssland. Den 7:e augusti deklarerade Georgiens president eldupphör, vilket enbart varade i några timmar innan det bröts (Karagiannis, 2013, s. 79). Efter intensiv bekämpning av indirekt eld i Sydossetien påbörjade Georgien morgonen den 8:e augusti ett anfall in i Sydossetien i syfte att nedkämpa separatisterna. Ryssland svarade 12 timmar senare med ett motanfall i Sydossetien och den 9:e augusti med ett motanfall i Abkhazien (som även det är en utbrytare republik belägen i Georgiens nordvästra område). Det dröjde inte länge innan ryska soldater befann sig i georgiska hamnstaden Poti, som är del av egentliga Georgien. Därefter ansåg Kreml att krigets mål var nådda och Ryssland avbröt anfallet. (Karagiannis, 2013, s. 79). De ryska motanfallen avgjorde snabbt kriget och resulterade i att målen med konflikten uppnåddes.

Nipe Jr. (2000) har skrivit en bok om den tyska motoffensiven i Kharkiv februari-mars 1943. Kharkiv ligger i dagens Ukraina och har upplevt häftig beskjutning och strider under det pågående Rysk-Ukrainska kriget. Motoffensiven i Kharkiv 1943 kom som ett svar på två större sovjetiska offensiver ”Galopp” och ”Stjärna”, som bland annat syftade till att återerövra Kharkiv (som då låg i tyska händer) och förgöra axelmakternas förband i södra Ukraina (Nipe Jr., 2000, s. 6). Operation ”Galopp” leddes av den ryske General Vatutin och hans Sydvästra Front (front motsvarar ungefär en armégrupp). Vatutins underenheter hade en sammanlagd styrka på närmare 325 000 man och över 500 stridsvagnar. Trots att Vatutins motståndare var numerärt hälften så svag, var operationen ändå en risk då målen för operation ”Galopp” var väldigt ambitiösa (Nipe Jr., 2000, ss. 59, 60). Operation ”Stjärna” hade likt operation ”Galopp” väldigt ambitiösa mål, bland annat skulle man återerövra Kharkiv och utöver det även

återerövra Kursk. Operation ”Stjärna” leddes av General Golikov och hans Voronezh front som var jämförbar i storlek med den Sydvästra fronten. Den 29:e januari respektive 2:a februari 1943 påbörjades de båda operationerna som ledde till att tyskarna den 15:e februari tvingades retirera från Kharkiv (Nipe Jr., 2000, ss. 63, 129). Efter reträtten från Kharkiv var samtliga tyska förband i Donbass området reducerade och bundna i strid. Däremot tappade båda de sovjetiska operationerna kort därefter initiativet till följd av tyskt försvar och fördröjningsstrid. På den tyska sidan stod nu General Mansteins Södra armégrupp och planerade för en motoffensiv, armégruppen var reducerad men innehöll bland annat tre SS-divisioner som utgjorde den tyska arméns utbildningsmässiga och materiellmässiga spjutspets (Nipe Jr., 2000, s. 149). Den 17:e februari påbörjade Manstein omgruppering av sina förband i syfte att förbereda enheter ur hans armégrupp för motoffensiven. Den 19:e februari påbörjades motoffensiven, operationen var samordnad och understöddes kraftigt av det tyska flygvapnet. Den tyska manöverkrigföringen visade än en gång sin effektivitet då samverkan mellan infanteri, stridsvagnar och indirekt eld ledde till att de tyska bataljonerna och kompanierna snabbt tog deras anfallsmål (Nipe Jr., 2000, ss. 157, 160). Chock och överraskning drabbade sovjeterna på många platser runt Kharkiv vilket ledde till att de själva var oförmögna till att organisera motanfall. Nyttjandet av kombinerade vapen var en bidragande faktor till att de tyska förbanden led relativt lätta förluster (Nipe Jr., 2000, s. 163). Under ett anfall mot en by den 22:a februari lyckades en tysk stridsvagnsbataljon överraska en sovjetisk infanteribataljon. Infanteri bataljonen råkade ut för ett eldöverfall när de befann sig i öppen terräng, vilket utnyttjades av den tyska stridsvagnsbataljonen. Kaos uppstod i de sovjetiska leden, till följd av detta misslyckades de att organisera ett adekvat försvar. Den sovjetiska infanteribataljonen upplöstes och den oorganiserade massan jagades av stridsvagnsbataljonen till dess att den tillintetgjordes (Nipe Jr., 2000, s. 188). Liknande utfall på den taktiska nivån upplevdes flertalet gånger under motoffensiven. Efter en större kraftsamling från tysk sida kunde Kharkiv återerövrats i sin helhet den 15:e mars (Nipe Jr., 2000, s. 325). Nipe Jr. (s. 349) drar slutsatsen att den tyska motoffensiven uppnådde framgång som var bortom alla rimliga förväntningar. Vidare menar författaren att motoffensiven ledde till att de sovjetiska målen inte uppnåddes och fronten stabiliserades något då många sovjetiska förband blev bundna i striderna. Mätt i antal soldater och materiel förlorade sovjeterna närmare fem gånger mer än vad tyskarna hade gjort. Motoffensiven lade ännu en gång det operationella initiativet i tyskarnas händer (Nipe Jr., 2000, ss. 350, 353).

Glantz (2001, s. 122) har analyserat sovjetiska och tyska motanfall och motoffensiver på Krimhalvön under vintern 1941/1942 och våren 1942. Krimhalvön kontrollerades vid denna tidpunkt av tyska förband, bortsett från staden Sevastopol som fortfarande låg i sovjetiska händer. Den första motoffensiven genomfördes av sovjetiska trupper och ämnade att återta hela Krim, dock lyckades de enbart återta Kerchsundet på halvöns östra spets. Från detta brohuvud genomförde sovjeterna inom loppet av några veckor tre misslyckade motanfall i riktning mot Sevastopol (Glantz, 2001, s. 123). Motanfallen var väl planerade och förbanden som deltog bestod av stridsvagnar, mekaniserade enheter, artilleri och flygstridskrafter. Utöver det hade sovjeterna ett numerärt överläge på 2:1. Sovjeterna försökte även med hjälp av amfibiska operationer nå framgång på Krim. Dessa operationer innefatta mindre enheter som kompanier och bataljoner, och saknade i regel understöd av indirekt eld och utrustning för att verka mot stridsvagnar. De misslyckade sovjetiska försöken att återta Sevastopol från marken går enligt Glantz (2001, s. 124) att härleda till tyska motanfall som syftade till att upplösa de sovjetiska anfällen. Trots att även dessa hade begränsad framgång skapade det chock i de sovjetiska leden och utmattade de mest potenta förbanden. Konsekvenserna av de sovjetiska förlusterna 1941/1942 blev förutom materiella och mänskliga förluster även en kraftig reduktion i samordning och moral (Glantz, 2001, s. 164).

Glantz (2000, s. 128) har analyserat sovjetiska och tyska motanfall och motoffensiver kring Leningrad under vintern 1941/1942 och våren 1942. Leningrad var under den här tiden belägrat av tyskarna och de sovjetiska försörjningslinjerna till staden var hårt ansatta. Tyskarna genomförde konstanta anfall mot stadens försvarare i syfte att förgöra förbanden och erövra staden. Detta möttes av sovjetiska motanfall som till slut gjorde att fronten kunde stabiliseras. Trots att de sovjetiska förbanden såg begränsad taktisk tvingades tyskarnas främre enheter till reträtt till följd av de operationella konsekvenserna av att stanna kvar. Under januari 1942 fick den sovjetiska 2:a chockarmén till uppgift att genomföra motanfall mot tyska positioner runt Leningrad. Den 2:a chockarmén hade gentemot sin tyska motpart i området ett kraftigt numerärt övertag, 6:1 i antalet skyttesoldater, 3:1 i antalet stridsvagnar och 6:1 i antalet automatvapen (Glantz, 2000, s. 136). Trots denna överlägsenhet i manskap och materiel misslyckades motanfallet och under anfallets första 30 minuter uppgick förlusterna till 3000 man. Den främsta anledning till detta går att härleda till tyskarnas rörliga försvar. Upprepade motanfall upp till divisions storlek från tyskarnas sida riktade mot den 2:a chockarméns flanker orsakade tunga förluster som gjorde att sovjeterna tillslut tvingades avbryta motanfallet. De tyska

motanfallen runt Leningrad var så pass framgångsrika på den taktiska nivån så att det skapade ett strategiskt problem för det sovjetiska högkvarteret (Glantz, 2000, s. 156). De misslyckade sovjetiska motanfallen går även att härleda till en misslyckad samverkan mellan förbandstyper, vilket bland annat ledde till att anfall med skytteförband sällan samordnads väl på den taktiska nivån med stridsvagnsförband och indirekt eld.

1.2.1 Sammanfattning tidigare forskning

Urvalet av forskningen som ligger till grund för uppsatsen visar många gånger att anfall är ett definitivt måste i försvarsoperationer. Den tidigare forskningen visar att konflikten i Ukraina är komplex och Ryssland har starka intressen i sina grannländer och har bedrivit krigföring i någon form i Ukraina sedan 2014. Ytterligare visar den tidigare forskningen på att manöverkrigföring lämpar sig i den ukrainska terrängen. Den tidigare forskningen betonar även nyttjandet av stridsvagnar vid anfall och nyttjandet av kombinerade vapen. Eftersträvansvärt är att skapa taktiska situationer som orsakar överraskning och chock hos motståndaren. Anfall kan möjliggöra för en numerärt underlägsen motståndare att beseгра en numerärt överlägsen motståndare, både vad avser i antal soldater och mängd materiel. Den som försvarar måste anfalla på den taktiska krigföringsnivån för att uppnå framgång, passivitet är negativt i försvar. Det den tidigare forskningen inte visar är hur en taktisk chef i praktiken skall gå till väga för att uppnå framgång genom kombinerade vapen, överraskning och chock, särskilt inte i en modern konflikt. Den tidigare forskningen har även missat att avhandla krigföring på den taktiska nivån under det pågående kriget i Ukraina. Denna uppsats kommer således bidra främst till forskningen om hur taktisk framgång uppnås genom anfall i en modern konflikt, men även bidra till forskningen om motanfall, motoffensiver och konflikten i Ukraina.

1.3 Syfte och Frågeställning

Denna uppsats syftar till att förklara framgångsfaktorer vid Ukrainas motoffensiv i Kherson för att i sin tur skapa en djupare förståelse för hur den Svenska Försvarsmakten kan nyttja liknande metoder gentemot en likartad motståndare. Uppsatsen ämnar att reda ut vad som ledde till taktisk framgång vid motoffensiven i Kherson och vid anfall i en modern kontext.

- Hur kan ukrainsk taktisk framgång under motoffensiven i Kherson förstås utifrån teorier om manöverkrigföring?

1.4 Avgränsningar

Uppsatsen avgränsas till att analysera motoffensiven i Kherson på den taktiska krigföringsnivån. Övriga krigföringsnivåer nämns enbart i syfte att förstå fallet och den taktiska kontexten. Uppsatsen avgränsas ytterligare till att enbart analysera ukrainska motanfall. Motoffensiven i Kherson avgränsas i tid till datumen 29:e augusti – 15:e september och 1:a oktober – 15:e oktober. Uppsatsen avgränsas även till att inte diskutera definitioner av vad en taktisk seger är, uppsatsen bedömer att om en ort erövrats eller återerövrats är det en taktisk seger.

2. Teori

2.1 Teoridiskussion

Kombinerade vapen är en framgångsfaktor i krigföring. Dess nyttjande, medvetet eller ej, har sannolikt förekommit sedan krigsföringens begynnelse. Arméreglemente taktik beskriver kombinerade vapen som:

”- den samlade benämningen på funktioner, förband och system i samverkan. Begreppet omfattar skjutande vapensystem, system som har en mer understöd-jande uppgift (till exempel fältarbeten) och förband där vapen, annan materiel och personal sammanförts i syfte att åstadkomma en viss förmåga.” (Försvarsmakten, 2013, s. 22).

Kombinerade vapen går att se som utförandet av manöverkrigföring på den taktiska krigsföringsnivån (Leonhard, 1991, s. 113). Manöverkrigföring är enligt Försvarsmakten (2016, s. 56) en effektiv metod för en mindre styrka att besegra en överlägsen motståndare.

” Manöverkrigföring – det väpnade genomförandet av manövertänkande – är ett koncept som gör det möjligt för en underlägsen styrka att besegra en överlägsen styrka. Manöverkrigföring är dessutom ett stridsekonomiskt sätt att använda sina resurser även när den egna sidan är överlägsen motståndaren, eftersom resurserna inte fokuserar på motståndarens styrka utan på hans svagheter. Manöverkrigföring syftar till att uppnå av-göranden genom att åstadkomma systemchock. Detta kan åstadkommas genom att vi utsätter motståndaren för en snabb serie av händelser som han inte kan hantera. Mot-ståndarens system försätts därmed i ett läge där han inte längre kan samordna sina mo-tåtgärder.” (Försvarsmakten, 2013, s. 56).

Således är manöverkrigföring och i förlängningen kombinerade vapen något som Sverige med sina begränsade resurser måste behärska. Förmågan att nyttja kombinerade vapen effektivt kan således vara avgörande för Sverige i en framtida konflikt.

Överraskning är ett begrepp som är starkt kopplat till manöverkrigföring, har en stor vikt vid bland annat svensk taktik och anses vara en av taktikens grunder.

”Lokal överlägsenhet grundar sig på taktikens medvetna val mellan olika medel och metoder för att lyckas i den givna situationen. Den är ett resultat av beslut avseende principerna kraftsamling, överraskning och handlingsfrihet kopplat mot aktuella mål-sättningar.” (Försvarsmakten, 2013, s. 55).

Tidigare forskning enligt 1.3 visar även historiskt att överraskning spelar en central roll vid anfall. Effekterna av överraskning är påtagliga, Storr (2009, s. 85) menar att vid anfall på bataljons- och kompaninivå med skytte lider anfallaren två gånger så stora förluster som försvararen vid ett frontalt anfall. Vid ett flankerande anfall lider försvararen två gånger så stora förluster som anfallaren. Vid ett anfall i ryggen lider försvararen fyra gånger så stora förluster som anfallaren. Överraskning skapar även fysiologiska effekter hos den som blir utsatt varav närminnesrubbingar och handlingsförlamning är de mest akuta (Storr, 2009, s. 85). För ett förband kan överraskning innebära att helhetsbilden släpps och förbandets chefer börjar detaljstyra de mindre enheterna vilket skapar en sockerbits effekt och gör dem sårbara för anfall på annat håll. Sannolikheten att den som har blivit överraskad blir överraskad igen är påtaglig. Storr (2009, s. 86) menar även att överraskning kan ha en större effekt på motståndaren än en numeräröverlägsenhet på 10:1. Därav är överraskning ett viktigt begrepp för att förstå taktisk framgång, särskilt vid anfall.

2.2 Manöverkrigföring

Modern manöverkrigföring har enligt Leonhard (1991, s. 62) sina rötter på andra världskrigets slagfält. Innan och framförallt under konflikten utvecklades två distinkta manövertänk, det tyska och det sovjetiska. Uppsatsen kommer att fokusera på det tyska manövertänkandet då tyskarnas syn på manöverkrigföring går att relatera till Sveriges (och till del hela västvärldens) syn på manöverkrigföring genom bland annat uppdragstaktik och tyngdpunkt. Den tyska synen på manöverkrigföring härstammar från deras upplevelser från första världskriget och nyttjandet av stridsvagnar (Leonhard, 1991, s. 62). De insåg snabbt stridsvagnens effektivitet då tyskarna ofta var på fel sida av stridsvagnarnas eldrör under första världskriget. Tyskarna lade stor vikt på uppdragstaktik i deras krigföring, likt vi gör här i Sverige. Uppdragstaktik går ut på att chefer på lägre nivåer har mandat att fatta självständiga beslut utifrån den högre chefens syfte med operationen, vilket leder till att initiativ bibehålls. Ytterligare ett koncept som tyskarna nyttjade som vi i Sverige nyttjar idag är tyngdpunkt. Tyngdpunkt innebär (på den taktiska krigföringsnivån) en plats i terrängen där förbandet/enheten kraftsamlar sina resurser. Utifrån tyngdpunkten kan chefer på lägre nivå agera någorlunda självständigt genom uppdragstaktik, tyngdpunkten kan således ses som ramarna för cheferna. Analyser av tysk manöverkrigföring efter kriget konstaterade att nyttjandet av metoden leder till att man kommer innanför motståndarens beslutcykel, genom att bland annat anfalla en motståndare där han är svagast (Leonhard, 1991, s. 66).

Leonhard (1991, s. 113) konstaterar att manöverkrigföring på den taktiska krigföringsnivån i praktiken innefattar nyttjandet av kombinerade vapen. Kombinerade vapen är en prövad effektiv krigföringsprincip som de flesta arméer nyttjar medvetet eller ej. Leonhard (1991, s. 114) bryter ner kombinerade vapen i tre principer.

2.2.1 Nyttjandet av flera förbandstyper

Den mest framstående principen inom Leonhards (1991, s. 114) teori om kombinerade vapen är det han benämner som den kompletterande principen. Principen utgår från olika förbandstypers respektive styrkor och svagheter, denna princip kan ses som teorins huvudtes.

Ett tydligt exempel är ett klassiskt skyttekompani. I Sverige består ett generiskt skyttekompani av tre skytteplutoner och en stab och trosspluton, där varje skyttepluton är mellan 20–28 man. Skyttekompanier i övriga väst och Ukraina har liknande uppsättning. Utrustningen på kompanierna kan variera men standard på moderna enheter är eldhandvapen, kulsprutor och någon form av pansarvärnsförmåga i form av pansarskott, granatgevär och pansarvärnsrobot. Fördelarna med denna förbandstyp är bland annat att det har god rörlighet i betäckt terräng, förmågan att uppträda dolt och förmågan att kontrollera relativt stora områden (då t.ex 28 soldater innebär 28 ögonpar i terrängen). Nackdelarna med denna förbandstyp är bland annat en låg framryckningshastighet, dåligt skydd och avsaknad av vapen med hög kaliber. En annan klassisk förbandstyp är stridsvagnskompaniet. I Sverige består dessa kompanier av tre stridsvagnsplutoner och en stab och trosspluton, likt skyttekompaniet är organisationen på kompaniet liknande i övriga väst och i Ukraina. Generellt innehåller stridsvagnsplutoner 3–4 stridsvagnar. Fördelarna med denna förbandstyp är bland annat hög skyddsnivå, hög framryckningshastighet och god eldkraft. Nackdelarna med denna förbandstyp är framkomlighet i t. ex betäckt terräng, de är lätta att upptäcka och har svårt att kontrollera stora områden.

Leonhard (1991, s. 115) menar att den optimala åtgärden i detta fall blir att kombinera dessa två förbandstyper till en enhet i syfte att de skall kompensera för varandras svagheter. Detta skulle kunna genomföras med hjälp av korsvisunderställande av enheter (stridsvagnskompaniet får en skyttepluton och skyttekompaniet får en stridsvagnspluton) eller att bataljonen innehåller båda förbandstyperna samtidigt. I och med detta kan t. ex stridsvagnskompaniet understödja skyttekompaniet med sin goda eldkraft och skyttekompaniet kan skydda stridsvagnskompaniet från pansarvärns hot i betäckt terräng.

2.2.2 Anfall med flera förbandstyper

Medan den första principen fokuserar på att kompensera de egna svagheterna fokuserar den andra principen i stället på att utnyttja motståndarens svagheter (Leonhard, 1991, s. 116). Med denna princip menar Leonhard (1991, s.116) att om de olika förbandstyperna används korrekt kompletterar de varandra med hänsyn till motståndaren, och ställer denne inför ett olösligt dilemma.

Ett exempel på detta kan vara den tidigare nämnda generiska stridsvagnsplutonen, denna gång en rysk sådan. Den ryska stridsvagnsplutonen har till uppgift att försvara ett område i kuperad terräng. Terrängen medger goda försvarbara positioner för stridsvagnsplutonen då den kan nyttja höjderna som skydd. Om vi anfaller med ett stridsvagnskompani kommer vi ställa den ryske plutonchefen inför ett problem. Plutonchefen kommer sannolikt att hitta de bästa eldställningarna för hans vagnar där han exponerar sig så lite som möjligt, samtidigt som han förlitar sig på besättningarnas förmåga att nedkämpa vårt anfall med välriktad kanoneld. Om vi anfaller med ett skyttekompani presenterar vi den ryske plutonchefen ett annat problem. Plutonchefen kommer sannolikt sträva efter att strida rörligt i syfte att säkert nedkämpa våra soldater med kulsprutor och spränggranater när de anfaller mellan skyddsställningar.

Leonhards (1991, s. 117) teori om kombinerade vapen avslår båda dessa anfall. I stället för att presentera den ryske plutonchefen för ett problem genom att anfalla med ett förbandstyp, bör vi anfalla med flera förbandstyp. Detta för att skapa ett för ryssen, olösligt dilemma. När vi i detta exempel i stället anfaller med både stridsvagnskompaniet och skyttekompaniet kommer den ryske plutonchefen behöva välja mellan pest och kolera. Om plutonchefen väljer att strida från stridsställning kommer han lätt kunna utmanövreras av vårt skyttekompani som då kan nedkämpa denne med pansarvärnsvapen. Om plutonchefen väljer att strida rörligt kommer han lätt att kunna nedkämpas av vårt stridsvagnskompani från stridsställningar. Oavsett vad den ryske plutonchefen väljer för taktik kommer han uppleva ett negativt utfall av striden, ett olösligt dilemma.

Denna princip utgör teorins antites och är central för nyttjandet av kombinerade vapen. Dessa taktiker, ofta med större komplexitet, definierar på många sätt kombinerade vapen (Leonhard, 1991, s. 117). Historiska erfarenheter pekar på att överbetonat nyttjande av en förbandstyp

sannolikt är ett misstag, effekten av att synkroniserat anfalla med flera förbandstyper ger alltid en större effekt (Leonhard, 1991, s. 118).

2.2.3 Anfall i förbandstypens terräng

Den tredje principen i Leonhards (1991, s. 119) teori om kombinerade vapen är teorins syntes. Principen utgår ifrån de olika förbandstypernas hemmaterräng, det vill säga den terräng där förbandstypen verkar bäst. Utifrån detta skall den skicklige utövaren av kombinerade vapen nyttja rätt förbandstyp i rätt terräng emot en motståndare som har fel förbandstyp i fel terräng.

Leonhard (1991, s. 119) pekar på att man åtminstone i USA tidigare har ansett att det bästa verktyget för att nedkämpa motståndarens stridsvagnar är med egna stridsvagnar. Detta är däremot enbart sant i ett långsamt utnötningsscenario. Stridsvagnar trivs bäst i öppen och kuperad terräng, där de kan dra nytta av sin rörlighet, sin förmåga till att strida på långa avstånd och sitt skydd. Detta är sant för motståndaren och oss själva. Förutsatt att både vi och motståndaren vill maximera effekten av stridsvagnarna kommer vi gruppera våra stridsvagnar i samma terräng som motståndaren. Detta innebär även att vi söker oss till terräng som motståndaren vill strida i. Problemet här blir att striden kommer att vara jämn och avgörandet kommer fällas av besättningarnas skicklighet och stridsvagnarnas beskaffenhet (Leonhard, 1991, s. 119). Manöverkrigföring som helhet och kombinerade vapen i synnerhet strävar efter att skapa så ojämna strider som möjligt, det är således ett taktiskt misstag att tillåta striden som vi nyss nämnde. I stället vill vi i det här fallet anfalla motståndarens stridsvagnar i terräng där denne omöjligen kan segra. Pondera att motståndarens stridsvagnspluton är under framryckning, för att t. ex fylla upp ammunition, bränsle eller för att omgruppera. Under framryckningen passerar stridsvagnsplutonen ett snårigt skogsparti, här skulle vi kunna ta upp striden då denna terräng inte är särskilt lämplig för stridsvagnar. Lämplig förbandstyp för striden är ett skyttekompani som dolt kan nedkämpa plutonen med pansarvärnsvapen. I detta scenario kommer vi onekligen att segra då stridsvagnarna är väldigt begränsade av terrängen och skyttesoldaterna ges fördelar av terrängen. Vi behöver inte heller förlita oss lika mycket på soldaternas skicklighet eller materielens beskaffenhet då vårt taktiska beslut att ta upp striden i den valda terrängen med den valda förbandstypen är avgörande.

Sammanfattningsvis menar Leonhard (1991, s. 121) att vi begår ett misstag om vi anfaller motståndarens förbandstyp med en likartad förbandstyp, eftersom varje förbandstyp har unika fördelar och nackdelar i unik terräng.

2.2.4 Överraskning

Storr (2009, s. 84) pekar på att tre faktorer bidrar till att skapa överraskning kopplat till anfall. Antingen anfall i för motståndaren oväntad tid, oväntad riktning eller med oväntat tillvägagångssätt.

Anfall i oväntad tid är särskilt effektivt om det sker tidigare än bedömt. Motståndaren har sannolikt bedömt när anfallet tidigast kan påbörjas och anpassa sitt försvar utefter det. Om anfallet påbörjas tidigare finns det en chans att motståndare inte hunnit genomföra försvarsförberedelser vilket kommer leda till att denne blir överraskad och har en taktisk nackdel gentemot anfallaren (Storr, 2009, s. 84).

Anfall i oväntad riktning är generellt effektivast om anfallet sker mot motståndarens flanker eller rygg. Eftersom motståndaren sannolikt grupperat sin enhet i den riktning han förväntar möta dig. Detta kan uppnås av anfallande förband genom kringgång eller genom anfall i flera riktningar samtidigt (Storr, 2009, s. 84).

Anfall med oväntat tillvägagångssätt kan ske med enkla metoder, till exempel genom att framrycka dolt till anfallsmålet eller nyttjandet av vilseledning. Eller genom att nyttja metoden fördröjningsstrid som kombinerar försvar och anfall och är för motståndaren oförutsägbart (Storr, 2009, s. 84).

Vidare menar Storr (2009, s. 85) att överraskning är vanligt förekommande under anfall, baserat på kvantitativt insamlade data från anfall under flertalet krig från den moderna eran har vissa sannolikhetsvärden kunnat producerats. Överraskning uppnås vid 40% av alla infanteri anfall och när det uppnås minskar förlusterna med 42% kontra när det inte uppnås. Om överraskning uppnås vid stridsvagnsanfall ökar sannolikheten för seger från 40–54% till 75%.

3. Metod

3.1 Forskningsdesign

För att besvara frågeställningen genomförs en teorikonsumerande fallstudie genom kvalitativ textanalys. Textanalys innebär att de valda texterna, det vill säga materialet, måste tolkas och resultatet av textanalysen måste även det tolkas (Boréus & Bergström, 2018). Komplexiteten av tolkningen beror på metodvalet, då uppsatsens metodval inte är diskursanalys är tolkningen av texten inte lika utmanande. Fallet motoffensiven i Kherson kommer att analyseras och förklaras med hjälp av teorier enligt avsnitt 2. Inga forskningsetiska överväganden har behövt genomföras. Uppsatsen kommer att skapa en redogörelse av fallet för att därefter analysera det. För att fördjupa förståelsen för fallet kommer satellitbilder att nyttjas vilket hjälper uppsatsen analysera terrängen och bidrar till läsarens förståelse av händelseförloppet och de taktiska fenomenen som uppstod. Satellitbilder kommer att kompletteras med förbandssymboler för att visa vart striderna ägde rum, vilket hjälper uppsatsen likväl läsaren att analysera och förstå materialet. En sammanställning av de förband som deltog i motoffensiven bidrar till förståelsen för hur de kan ha uppnått framgång på den taktiska krigföringsnivån. Utöver detta kommer analysen att kompletteras med ett ukrainskt taktik reglemente som bidrar till vår förståelse för hur Ukraina nyttjar sina förband i teorin och hur det sannolikt såg ut i praktiken. Det som står i analysen är inte nödvändigtvis verklighet, eftersom materialet har brister, det som står i analysen är materialet.

Studien hade kunnat genomföras som en teoriprovande studie, men aktiva val har gjorts gällande fallet motoffensiven i Kherson som fastställde att det skall vara i centrum. Teorierna som hjälper oss att förstå fallet har således en mer sekundär roll, även om resultaten av studien kommer generera slutsatser gällande teoriernas förklaringsvärde och relevans (Esaiasson et al., 2017, s. 43). Studien hade inte kunnat genomföras med ett kvantitativt tillvägagångssätt på grund av fallets karaktär, det finns inte tillräckligt med bekräftade data för att skapa ett stort antal analysenheter. Hade det till exempel funnits tillgängligt en databas över samtliga ukrainska enheter, från plutons storlek upp till bataljons storlek, och deras rapporter efter striderna hade det varit genomförbart, dock inte inom ramen för denna uppsats. En kvalitativ ansats är lämplig för fallet då det finns en stor mängd empiri att analysera varav vissa delar av empirin är relevanta för studien och för att besvara forskningsfrågan (Esaiasson et al., 2017, s. 211).

Uppsatsen kommer att tvingas göra vissa antaganden utifrån källmaterialet för att besvara frågeställningen då all information inte specificeras. De antaganden som görs är grundade i militärkunskap, erfarenhet och vetenskap men skall inte tolkas som sanningar. Med hjälp av en högskole- och erfarenhetsbaserad taktikförståelse ämnar uppsatsen med grund i tillgängligt källmaterial att analysera fallet så sanningsenligt det går. Således kommer inte redogörelsen för fallet vara en återberättelse om vad det var exakt som hände, däremot är sanningshalten hög. Uppsatsen är medveten om att detta påverkar reliabiliteten negativt. Däremot bedömer uppsatsen att konkreta slutsatser trots detta kan dras.

3.2 Operationalisering

Operationaliseringen syftar till att omvandla den teoretiska definitionen av begreppen under avsnitten om teori till operationella indikatorer, detta för att i sin tur analysera fallet (Esaiasson et al., 2017, s. 56). Ett problem inom samhällsvetenskaplig forskning är att en teoretisk definition kan operationaliseras på flera olika sätt, vilket leder till att validiteten kan äventyras. Därav för att bibehålla god validitet väljer uppsatsen att operationalisera teorin genom att omvandla de teoretiska principerna till analysfrågor. Detta innebär att den teoretiska definitionen och de operationella indikatorerna har god överensstämmelse (Esaiasson et al., 2017, s. 57). Leonhards teori om kombinerade vapen är nedbruten i tre principer vilka har givits självständiga rubriker. Dessa tre operationaliseras enligt analysfrågorna nedan.

Nyttjar Ukraina flera förbandstyper?

Den första principen är i praktiken simpel, en utövare av manöverkrigföring skall kombinera olika förbandstyper för att nå framgång.

Anfaller Ukraina med flera förbandstyper?

Den andra principen utgår ifrån att manöverkrigföringens utövare alltid skall anfalla sin motståndare samordnat med flera olika förbandstyper. Uppsatsen anser att samordnat anfall med minst två olika förbandstyper är tillräckligt för att uppfylla denna princip.

Anfaller Ukraina motståndarens förbandstyper i dennes svaga terräng?

Den tredje principen utgår ifrån att manöverkrigföringens utövare alltid skall anfalla motståndarens specifika förbandstyp i terräng där den egna specifika förbandstypen ges en naturlig fördel. Det vill säga ett stridsvagnskompani skall anfalla ett skyttekompani i öppen terräng då stridsvagnar gynnas av öppen terräng och skytte missgynnas av öppen terräng, till exempel. Terrängen där motanfallen genomförs kommer att analyseras för att bedöma huruvida denna princip har efterlevts eller inte.

I Storrs teori om överraskning operationaliseras även dessa genom analysfrågor. Då primärkällor från fallet i stort är obefintliga kommer uppsatsen att genomföra rimliga antaganden gällande överraskning. Detta enligt analysfråga nedan.

Anfaller Ukraina motståndaren överraskande?

Då överraskning uppnås genom antingen anfall i för motståndaren oväntad tid, i oväntad riktning eller med oväntat tillvägagångssätt anser uppsatsen att ett anfall är överraskande om minst en av dessa tre faktorer uppnås. Uppsatsen antar att om adekvata försvarsförberedelser inte har genomförts vid tidpunkten för anfall är det för motståndaren oväntat i tid och således överraskande. Uppsatsen antar att anfall i flanker och i ryggen är för motståndaren i oväntad riktning och således överraskande. Med hänsyn till att försvarare i en strid strävar efter att positionera sina enheter med fronten mot sin motståndare, bör de rimligtvis bli tämligen överraskande om de blir anfallna i flanken eller ryggen. Detta under förutsättningen att försvararen inte är, eller inte vet att han är röjd. I ett fall där försvararen vet att han är röjd kan han (beroende på erfarenhet och utbildning) förvänta sig anfall där han är svagast. Uppsatsen antar att anfall som genomförs med stöd av vilseledning för motståndaren är oväntat i tillvägagångssätt.

3.3 Materialdiskussion

Det valda materialet utgörs av rapporter och tidningsartiklar. Eftersom fallet är så pass färskt saknas publicerade böcker och vetenskapliga artiklar om det uppsatsen redogör för. Väl medveten om krigets dimma och det faktum att kriget i Ukraina är en pågående konflikt ställer uppsatsen sig högst ödmjukt inför dess källkritiska brister. Ett aktivt val gjordes trots detta att fortskrida med forskningen om fallet då det är högst relevant och obruten mark. Relevanta slutsatser kan dras trots källkritiska brister då materialet synliggör taktiska fenomen, förflyttningar, tagandet av terräng, deltagande förbandstyper och till del förluster. Denna information är tillräcklig för att besvara forskningsfrågan. Det materialet inte synliggör är specifika order, hur chefer på den taktiska nivån resonerade kring beslut, samtliga specifika förband som deltog, samtliga taktiska strider, exakta förbandsantal (då det sannolikt skiftade under operationens gång) och specifika rörelser för mindre taktiska enheter. Denna information hade varit intressant för att analysera ännu mer konkret hur taktisk framgång uppnås på lägre förbandsnivåer.

3.3.1 Material

Institute for the study of war (ISW)

ISW är en tankesmedja och ett policy institut baserat i USA vars uttalade mål är att skapa ett informationsunderlag gällande militär verksamhet i syfte att främja USA:s strategiska mål. ISW grundades i maj 2007 av Dr. Kimberly Kagan i för att erbjuda den amerikanska militären självständiga analyser baserat på öppet källmaterial. Kagan är i grunden en militärhistoriker med en omfattande akademisk karriär där hon förutom att ha författat böcker har utbildat kadetter på west point (Amerikas militärhögskola). Kagan har även en karriär inom det militära som rådgivare, bland annat i Afghanistan från 2010 till 2012. (ISW, 2023).

Center for strategic and international studies (CSIS)

CSIS är likt ISW en tankesmedja och ett policy institut baserat i USA. Deras uttalade mål är att definiera den säkerhetspolitiska framtiden för USA. CSIS grundades 1962 och har haft en påverkan på amerikansk lagstiftning och beslutsfattande avseende säkerhetspolitik sedan mitten på 60-talet. Både Vd:n och styrelseordförande för CSIS är universitetsutbildade och Vd:n har jobbat aktivt i USA:s försvarsdepartement. (CSIS, 2023).

Kyiv Post, Euromaidan Press, Forbes, Reuters

Dessa fyra tidningar har nyttjats i uppsatsen. Kyiv Post och Euromaidan Press är båda baserade i Ukraina, den förstnämnda är en större tidning som ägs av media bolaget Kadorr Group, medan den sistnämnda är en frilanstidning som startades 2014. Forbes är en etablerad affärstidning baserad i USA. Reuters är en välrenommerad nyhetsagentur baserad i Storbritannien (Kyiv Post; Euromaidan Press; Forbes; Reuters, 2023).

3.4 Källkritisk diskussion

Dagens informationssamhälle ställer höga krav på krigsvetenskapen, särskilt i uppsatsens fall då denna avhandlar en pågående konflikt, en konflikt som kan bevakas av samtliga med en internetuppkoppling. Källorna måste särskilt noggrant granskas då informationsspridning om kriget kan skapa reella konsekvenser på slagfältet. De valda källorna kommer att källkritiskt granskas utifrån de fyra källkritiska kriterierna äkthet, oberoende, samtidighet och tendens (Esaiasson et al., 2017, s. 288).

ISW sammanfattar och analyserar information från flertalet källor i syfte att skapa en bild av krig som är så nära sanningen man kan komma genom nyttjandet av öppna källor. Källorna som nyttjas är både primära och sekundära (ISW, 2023). Källor de nyttjar för att bekräfta information i den pågående konflikten i Ukraina är bland annat satellit bilder. Deras analyser av

konflikten möjliggör även säkra slutsatser om vem som behärskar viss terräng. Om Ukraina hävdar att man erövrat by x dag y kan detta bekräftas genom att Ryssland nyttjar indirekt eld mot by x dag y+1 (förutsatt att de inte nyttjar indirekt eld mot sina egna). Uppsatsen bedömer således att ISW som källa är tillräckligt äkta för att genomföra undersökningen. Tillräcklig med hänsyn till problematiken med att studera en pågående konflikt. ISW är inte en oberoende källa då den förlitar sig helt på andra källor för att producera sitt material. Däremot går materialet att bekräfta från andra källor och som tidigare nämnt är ISW transparenta med detta och strävar efter att själva bekräfta informationen de analyserar. Då det uttalade syftet för ISW är att främja USA:s strategiska mål bedömer uppsatsen att oberoendegraden är förhållandevis låg. Detta eftersom enbart oberoende sanningsenlig information främjar en nations strategiska mål. ISW har en hög grad av samtidighet då de rapporterar om en pågående konflikt och lanserar sina rapporter dagligen om händelser som inträffat dagen eller dagarna innan. I detta fall är det tämligen negativt eftersom krigets dimma präglar kriget i Ukraina och det finns ett syfte för båda parter i konflikten att vara förtegnade gällande aktuell information då det kan skada utfallet i striderna. Om ISW hade lanserat sina dagliga rapporter om 10, 20, eller 30 år hade betydligt mer information varit tillgänglig via till exempel förstahandsskildringar, arkeologiska fynd och oberoende rapporter. ISW är till en viss grad en tendensiös källa eftersom de är baserade i USA och själva strävar efter att bidra till att landet uppnår sina mål. USA är en stor kritiker av Rysslands invasion och har som välbekant stöttat Ukraina militärt och ekonomiskt sedan kriget började. Uppsatsen bedömer således efter den källkritiska diskussionen att ISW är en av de mest trovärdiga och omfattande källorna om fallet baserat på dagens utbud. Då CSIS har en så pass likartad metod till ISW och används i en lägre utsträckning än ISW under uppsatsen bedömer uppsatsen att CSIS och ISW har gemensamma källkritiska styrkor och svagheter.

De tidningsartiklar som har nyttjats från de fyra nyhetssajterna inhämtar sin information genom offentliga uttalanden, intervjuer och övriga öppna källor. Storheterna i samtliga artiklar går att bekräfta från andra källor, således bedömer uppsatsen att tidningsartiklarna har en hög grad av äkthet. Nyhetssajterna är inte helt oberoende då samtliga förlitar sig på någon form av sekundärkälla, däremot är de intervjuer som tidningarna själva har genomfört att betrakta som primär källor vilket stärker deras oberoende. Samtidighet är likt ISW och CSIS fördelaktigt nära i tid till händelserna, däremot uppstår samma problematik med tidningsartiklar i och med att kriget i Ukraina är pågående och mer information kan komma att bli tillgänglig. Vad gäller

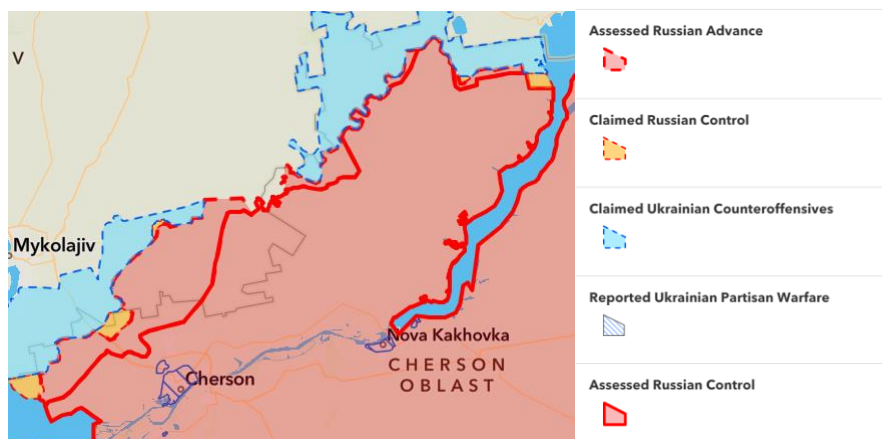
tendens har samtliga artiklar och deras respektive tidningar starka tendenser. De två ukrainska tidningarna är av förklarliga skäl starkt tendensiösa gentemot Ukraina, vilket skadar deras trovärdighet något. Detsamma kan sägas om de två övriga som är baserade i västerländska länder som stödjer Ukraina i kampen emot Ryssland. Bortsett från Euromaidan Press är syftet med de valda nyhetssajterna och tidningarna att tjäna pengar, likt samtliga företag är de vinstdrivande. Det finns således en risk att tidningsartiklar gör avkall på sanning eller överdriver i syfte att skapa uppmärksamhet och generera högre annonsintäkter. Sammanfattningsvis bedömer uppsatsen att trots de tendenser som finns är tidningsartiklarna tillräckligt källkritiskt sunda för att nyttja i undersökningen.

4. Analys

Analysen kommer inledningsvis att redogöra för fallet i syfte att skapa en förståelse för de taktiska fenomen som förekommer. Därefter kommer fallet analyseras utifrån tidigare redovisad teori.

4.1 Motoffensiven i Kherson

Den 29:e augusti 2022 tillkännagav talespersoner för den ukrainska armén att man hade inlett en motoffensiv i oblasten Kherson, något som senare bekräftades från ryskt håll (Stepanenko et al., 2022-08-29, s. 1). Offensiven föranleddes av flera veckors förbekämpning på ryska försörjningslinjer i oblasten. Planeringen av motoffensiven hade sannolikt pågått i flertalet månader tillsammans med intensiv underrättelseinhämtning. Mindre omfattande strider hade under sommaren härjat i området med marginella territoriella ändringar. Dagen då motoffensiven påbörjades bedömdes frontlinjen i Kherson se ut enligt följande:

(ISW, 2022)

Ungefär 30km stod här mellan de ukrainska förbanden och staden Kherson, som av allt att döma var deras primära anfallsmål (Stepanenko et al., 2022-08-29, s. 4). Motoffensiven syftade även till att återta all terräng väster om floden Dnjepr. Floden är kanaliserande och således även ett hinder för Ryssland när de skall försörja sina förband på den västra sidan, då broar och färjor är sårbara för indirekt eld. Att kontrollera flodens övergångar är därav viktigt för Ukraina särskilt då Dnjepr erbjuder en naturlig försvarslinje. Sannolikt är att Ukraina ville undvika strid i bebyggelse i Kherson då detta hade kostat mycket i materiel och soldater.

4.1.1 Deltagande förband, organisation och taktik

Antalet ukrainska soldater är svårt att bedöma exakt på grund av den operationella säkerheten Ukraina bibehöll under motoffensiven, men bekräftat är att enheterna som deltog i motoffensiven var ur det södra operationella befälsområdet (Stepanenko et al., 2022-08-29, s. 4). Vissa

enheter har kunnat identifierats specifikt via officiella kanaler och genom sociala medier. Tro-
ligt är att den ukrainska styrkan som genomförde motoffensiven åtminstone var någorlunda
liknande i antal till den ryska styrkan som försvarade Kherson. Sannolikt var den ukrainska
styrkan större då anfall generellt kräver fler resurser än försvar. Ukrainska enheter som har
bekräftats deltagit i motoffensiven från Kyiv post (Korshak, 2022) är 1:a specialoperationsbri-
gaden, 42:a mekaniserade infanteribrigaden, 54:e motoriserade brigaden och den 103:e lokal-
försvarsskyttebrigaden. Enheter som har bekräftats från Forbes (Axe, 2022) är 17:e strids-
vagnbrigaden, 35:e marininfanteribrigaden, 60:e motoriserade infanteribrigaden och 128:e
bergsbrigaden. ISW har bekräftat deltagandet av ”Kahkova” gruppen och ukrainska partisaner
(Stepanenko et al., 2022-08-29, s. 5). Enheter som har bekräftats från CSIS (Jones et al.,
2023) är 17:e stridsvagnbrigaden, 60:e mekaniserade infanteribrigaden, 63:e mekaniserade
infanteribrigaden, 28:e mekaniserade brigaden och 59:e motoriserade brigaden.

Nedan följer information hämtad från ett ukrainskt reglemente med rubriken ”Allmän taktik”.
Ukrainsk taktik trycker på vikten av kombinerade vapen och organiserar sina förband i enlig-
het med detta (Ukrainska Försvarsministeriet, 2016, s. 36). Den huvudsakliga taktiska enheten
i Ukrainas försvarsmakt är brigaden. Samverkan mellan olika förbandstyp är centralt i det tak-
tiska uppträdandet. En mekaniserad ukrainsk bataljon innehåller 2–3 mekaniserade kompa-
nier, ett funktionskompani och ett trosskompani (likt den svenska mekaniserade bataljonen).
En ukrainsk stridsvagnsbataljon är organiserad på liknande sätt med 2–3 stridsvagns kompa-
nier, ett funktionskompani och ett trosskompani (Ukrainska Försvarsministeriet, 2016, s. 41).
Ukrainska mekaniserade bataljoner anfaller oftast som del i en brigad och strävar efter att nå
genombrott i motståndarens försvarslinjer som sedermera utnyttjas för att anfalla på djupet
(Ukrainska Försvarsministeriet, 2016, s. 139). Ukrainska enheter kan korsvis underställas vil-
ket innebär att ett kompani med stridsfordon (BMP) och ett kompani med stridsvagnar (T-64)
byter en pluton vardera så att kompanierna innehar båda förbandstypen i sin organisation. An-
fall sker alltid genom förbekämpning och sedan genom ett hastigt angrepp med stridsfordon
och stridsvagnar (Ukrainska Försvarsministeriet, 2016, s. 154). Metoden stormning nyttjas på
bataljonsnivå och beskrivs som en effektiv metod för att nå genombrott. Vid anfall emot för-
svarande stridsfordon skall chefer sträva efter att genomföra avsittning och nedkämpa strids-
fordonen med skytte om terrängen medger detta. Under anfall på brigadnivå kraftsamlas 1–2
bataljoner till en plats avsedd för genombrott medan flankerna skyddas och motståndsnästen
rensas av resterande bataljoner (Ukrainska Försvarsministeriet, 2016, s. 156). Om genombrott

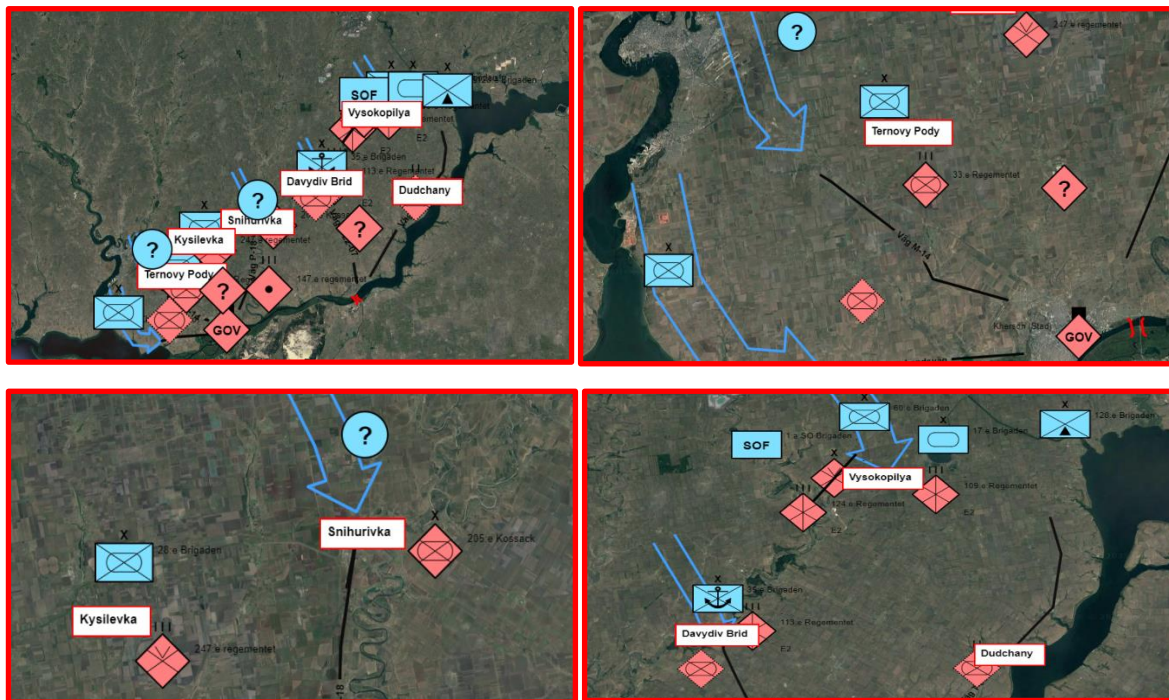

inte är möjligt strävar anfallande brigad efter att med direktriaktad eld bekämpa försvararen framifrån och från flanken tills det att en lucka öppnas i försvaret. Brigaden strävar alltid efter att anfalla motståndaren i flanken och i ryggen. Artilleri spelar en viktig roll i ukrainska anfall då det syftar till att hindra motståndarens stridsvagnar och stridsfordon från att delta i striden. Avslutningsvis nämner reglementet detta om anfall:

”En offensiv strid under moderna förhållanden kommer att förberedas på en begränsad tid och genomförs under mycket svåra förhållanden. Komplexa situationer som uppstår speciellt vid användning av högprecisionsvapen kräver flera raketbeskjutningssystem som kan förbättra befälhavarnas och chefernas taktiska skicklighet för att förbereda och genomföra en offensiv strid. Tillgängliga befälhavare och chefer kräver sådana egenskaper som oberoende, initiativ, vilja och förmågan att agera beslutsamt vilket är nyckeln till seger i en offensiv strid.” (Ukrainska Försvarsministeriet, 2016, s. 165).

Ryssland bedömdes i början av motoffensiven ockupera terrängen väster om Dnjepr med 25 000–35 000 soldater (Stepanenko et al., 2022-09-20, s. 4). Läckta dokumenten daterade den 24:e juli visade att Ryssland under sommaren grupperade 109:e, 113:e och 124:e regementena från folkrepubliken Donetsk i orterna Arkhanhelske, Visokopilya, Zolota Balka och Davydiv Brid i oblasten Kherson väster om Dnjepr (Stepanenko et al., 2022-08-29, s. 4). De tre regementena klagade på att de tvångsmobiliserades, inte rotarets från fronten på flera månader och antas ha försvarat Kherson oblasten under den ukrainska motoffensiven. Regimentena från folkrepubliken Donetsk är enligt Yuri Zoria (2022) organiserade likt ryska motorskytte-regementen. Enheter från folkrepubliken Donetsk har i förhållande till ryska enheter bristande utrustning, sämre utbildning och sämre ledarskap (Zoria, 2022). Ett komplett ryskt motorskytterege-mente består doktrinärt av 2–3 motorskyttebataljoner, en stridsvagnsbataljon, en artilleribataljon, en luftvärnsbataljon och diverse logistik- och funktionskompanier (Försvarsmakten, 2021, s. 156). Materielen i motorskyttebataljonerna är antingen stridsfordon av typen BTR eller av typen BMP. Det är däremot rimligt att anta att regementena från Donetsk inte är kompletta med hänsyn till deras låga prioritering av den ryska krigsmakten. Bekräftade reguljära taktiska ryska enheter i oblasten Kherson är den 205:e motoriserade kosack skyttebrigaden, det 247:e luftburna regementet, 126:e kustförsvarsbrigaden, 33:e motorskytte regementet, 147:e artilleriregementet (tillhörande den prestigefyllda 1:a stridsvagnsarmén) och ytterligare ospecificerade regementen ur den 76:e luftburna divisionen (ISW, 2022-09-05; 2022-09-06).

Ukrainska kraftsamlingsriktningar är obekräftade, däremot har uppsatsen genom kvalitativ textanalys producerat sannolika anfallsriktningar som bidrar till förståelsen om motoffensiven som en operation. Detta kommer sedermera möjliggöra en analys på den taktiska krigföringsnivån. Uppsatsen har även genom samma metod fastställt ungefärlig plats för bekräftade förband i området under tidsperiod enligt 1.4.

(CSIS, 2023; ISW, 2022)

På bilderna ser vi oblasten Kherson och de orter Ukraina anföll och återtog under motoffensiven. Förbandssymboler är här representerade i NATO format. Blåa pilar representerar anfallsriktningar och blåa fyrkanter representerar ukrainska förband. Röda romber representerar ryska förband.

4.1.2 29 augusti – 15 september

Motoffensiven inleddes av flertalet ukrainska motanfall runt orterna enligt bilderna ovan. I den norra delen av den ockuperade Kherson oblasten uppnådde Ukraina mätbara framgångar när de på motoffensivens första dag genomförde ett motanfall mot det 109:e regementet från folkrepubliken Donetsk och delar ur en rysk luftburen brigad runt orten Vysokopilya (Stepanenko et al., 2022-09-04, s. 4). Anfallet genomfördes av den ukrainska 60:e mekaniserade brigaden och den 1:a specialoperationsbrigaden (Korshak, 2022; CSIS, 2023). Vysokopilya återtog inte, däremot gav hela det 109:e regementet upp till följd av det ukrainska motanfallet (Stepanenko et al., 2022-09-04, s. 4). Delarna ur den ryska luftburna brigaden tvingades att

retirera. Motanfallen som kan beskrivas som en del i den större motoffensiven understöddes i samtliga kraftsamlingsriktningar av indirekt eld i form av artilleri och drönare. Den ukrainska ”Kakhova” gruppen som var på plats i oblasten uppgav att Ukraina hade brutit sig genom den första ryska försvarslinjen. Detta är sannolikt då svaga enheter från folkrepubliken Donetsk försvarade närmast fronten på många platser i oblasten.

Dagarna efter de initiala motanfallen karaktäriserades av precisions anfall med raketartilleri riktad mot ryska trupp- och materielkoncentrationer. Den 2:a september bekräftades det att ukrainsk indirekt eld påverkade övergångarna vid Nova Kakhovka på Dnjepr floden. Den ukrainska armén rapporterade den 3:e september att man genomfört 22 flyganfall och 400 artilleri skjutningar i oblasten Kherson (Hird et al., 2022-09-12, s. 4). Samma dag bekräftades det från fler källor att den ryska 205:e separata motoriserade kosack skyttebrigaden hade påverkats av den indirekta elden runt orten Snihurivka.

Den 4:e september återerövrade Ukraina den taktiskt viktiga orten Vysokopilya vilket bekräftades genom bilder på resandet av en ukrainsk flagga i Vysokopilyas centrum och av ryska källor (Stepanenko et al., 2022-09-04, s. 4). Som tidigare nämnt hade strider rasat i området innan Ukrainas seger. Vysokopilya försvarades av den 45:e gardes spetsnazbrigaden. Anfallet genomfördes av den ukrainska 60:e mekaniserade infanteribrigaden och den 1:a specialoperationsbrigaden. Ukrainarna anföll Vysokopilya från två riktningar samordnat vilket skapade ett reellt hot om omringning för de ryska trupperna. Den ryska spetsnazbrigaden tvingades efter stridskontakt med de ukrainska enheterna att retirera.

Den 8:e september rapporterades det att ukrainska styrkor brutit igenom det ryska försvaret kring orten Ternovi Pody (Stepanenko et al., 2022-09-08, s. 4). Orten försvarades av det 33:e motorskytteregementet och anfölls av en ukrainsk mekaniserad brigad. Anfallet kan bedömas ha uppnått begränsad framgång eller att ukrainska enheter inte fullföljde anfallet av taktiska skäl (Stepanenko et al., 2022-09-13, s. 8).

Den 12:e september rapporterades det att ryska styrkor hade retirerat från orten Kyselivka som den 14:e september hävdades vara i ukrainska händer av en talesperson för den regionala myndigheten (Hird et al., 2022-09-12, s. 1). Den ukrainska 28:e mekaniserade brigaden be-

fann sig i området under tiden vilket gör det sannolikt att de genomförde ett motanfall i området. Kyselivka försvarades av det 247:e luftburna regementet. Satellitbilder från tidigare i september visade på ryska skyttegravar i området kring Kyselivka (Stepanenko et al., 2022-09-07, s. 8).

Resterande halvan av september observerades få anfall längs med fronten i Kherson, något som kom att ändras i början av oktober (CSIS, 2023).

4.1.3 1 oktober – 15 oktober

Motoffensivens andra månad inleddes likt den motoffensivens början med förbekämpning av flera ryska militära mål i oblasten Kherson (Stepanenko et al., 2022-10-01, s. 4). Vid det här laget spekulerades det i media att motoffensiven återfick ångan och att en rysk kollaps i oblasten var stundande (Axe, 2022).

Den 4:e oktober rapporterades det att orten Dudchany återtog av Ukraina (Stepanenko et al., 2022-10-04, s. 4). De ryska enheterna som försvarade Dudchany tvingades på flykt söderut och ryska källor anade att en kollaps var nära förestående. Dudchany försvarades av en motorskyttebataljon ur det 205:e regementet (CSIS 2023). Anfallet pågick i minst två dygn och genomfördes av den ukrainska 17:e stridsvagnsbrigaden, 128:e bergsbrigaden och den 60:e mekaniserade brigaden. Genombrottet beskrivs som det snabbaste hittills i kriget då anfallet på några dagar flyttade frontlinjen 30km söderut (Landay & Balmforth, 2022).

Samma dag återerövrades orten Davydiv Brid av den 35:e marininfanteribrigaden. Orten försvarades av en okänd rysk styrka, men sannolikt mekaniserade delar ur det 205:e regementet (Axe, 2022; CSIS, 2023; Stepanenko et al., 2022-10-04, s. 4).

Resterande del av motoffensiven genomfördes med begränsade ukrainska anfall och fortsatt nyttjande av indirekt eld gentemot ryska koncentrationer av materiel och manskap. Ryssland börjar i mitten av oktober överväga att retirera från Kherson till den östra sidan av floden Dnjepr. Under andra halvan av oktober påbörjas förberedelser för reträtt från oblasten, något som den 23 oktober bekräftas av talespersoner för Ukrainas väpnade styrkor i området. Under början november sänds ett televiserat möte i rysk tv med generalen Surovikin och överbefälhavaren Shoigu där de ”beslutar” om att dra sig tillbaka till den östra sidan av floden Dnjepr.

Den 11 november avslutas motoffensiven till följd av den ryska reträtten och Ukrainas återtagande av samtlig terräng i Kherson oblasten väster om Dnjepr. (ISW, 2022)

4.2 Nyttjar Ukraina flera förbandstyper?

Ukraina nyttjar utan tvekan flera förbandstyper. I grunden är den ukrainska armén uppbyggd utefter principer om kombinerade vapen. Samtliga anfall som har genomförts har genomförts med en eller flera brigader. De mekaniserade brigaderna utgörs av olika typbataljoner där de två vanligast är den mekaniserade bataljonen och stridsvagnsbataljonen. Ukrainska brigader har alltså i sina organisationer kombinerat förbandstyp, uppsatsen ser således att Ukraina uppfyller denna princip inom teorin om kombinerade vapen.

4.3 Anfaller Ukraina med flera förbandstyper?

Ukraina anfaller i regel alltid med flera unika förbandstyper. Deras allmänna taktikreglemente förespråkar starkt nyttjandet av artilleri och stridsvagnar i kombination med stridsfordon vid anfall. Under motanfallen som har beskrivits ovan är det svårt att bedöma exakt i vilken utsträckning Ukraina anföll med flera förbandstyper. Bekräftat är att man i början av offensiven förbekämpade stora delar av fronten, vilket uppsatsen antar hade någon effekt på försvararna i ett inledande skede. Med hänsyn till att det 109:e regementet gav upp fullständigt under motanfallet vid Vysokopilya tidigt i september förutsätter uppsatsen att det var fallet. När Vysokopilya senare återtog av ukrainska mekaniserade enheter bedömer uppsatsen att det skedde samordnat med stridsvagnar, artilleri och stridsfordon. Eftersom anfall kräver högre grad av samordning än försvar är det rimligt att anta ett samordnat anfall. Utöver det försvarades Vysokopilya av en spetsnaz brigad vilket indikerar att försvararna sannolikt var väl utrustade och någorlunda väl motiverade. Detta ökar kravet på ett samordnat anfall. Det är svårt utifrån det nuvarande källmaterialet att bedöma i vilken utsträckning avsuttna soldater från de ukrainska stridsfordonen deltog i striderna, antagligen skedde det i någon utsträckning med hänvisning till det ukrainska taktikreglementet. Sammanfattningsvis är det således sannolikt att ukrainska förband i någon utsträckning lyckades skapa ett dilemma för ryska förband på den taktisk krigföringsnivån genom nyttjandet av flera förbandstyper. Uppsatsen bedömer att Ukrainas anfall med flera förbandstyper har bidragit till ett för dem positivt utfall i striderna.

4.4 Anfaller Ukraina motståndarens förbandstyper i dennes svaga terräng?

Det ukrainska allmänna taktikreglementet nämner kortfattat om metoder som rör denna princip, i och med att mekaniserade enheter skall sträva efter att genomföra avsittning och nedkämpa motståndarens stridsfordon när terrängen medger. Det går därför att anta att detta har

skett under de olika motanfallen men det är omöjligt att konstatera med säkerhet att så är fallet. Om vi börjar med att analysera terrängen där motanfallen genomfördes kan det ge oss en bättre bild av vilka förband som gynnas respektive missgynnas av den, med början i Vysokopilya.

Vysokopilya – Google Earth

Vysokopilya – Google Earth

Terrängen kring Vysokopilya karaktäriseras av öppna fält, vilket medger långa stridsavstånd, mindre bebyggelse, vilket kan medge skyl och i vissa fall skydd samt spridd småbruten terräng, vilket medger skyl. Slutsatsen av terränganalysen kring Vysokopilya är att terrängen främst är lämpad för strid på långa avstånd vilket gynnar stridsvagnar och stridsfordon.

Ukraina anföll här i början av september med mekaniserade förband gentemot en materiel mässigt likartad motståndare. Då Vysokopilya inte erövrades under det första anfallet antar uppsatsen att Ukraina till en låg grad anföll ryska förbandstyp i terräng där de missgynnas. Under anfallet den 4:e september när Vysokopilya erövrades bedömer uppsatsen att ukrainska förband i en hög grad anföll ryska förbandstyp i terräng där de missgynnas. Ytterligare bevis på detta är det faktum att den då försvarade spetsnaz brigaden tvingades retirera för att undvika att bli omringad. Reträtten beror sannolikt på flera anledningar varav en av anledningarna är att de ryska förbandstypen anfölls i för dem ogynnsam terräng av ukrainska förbandstyp i för dem gynnsam terräng. Nästa terrängavschnitt uppsatsen ämnar analysera är terrängen kring orten Kyselivka.

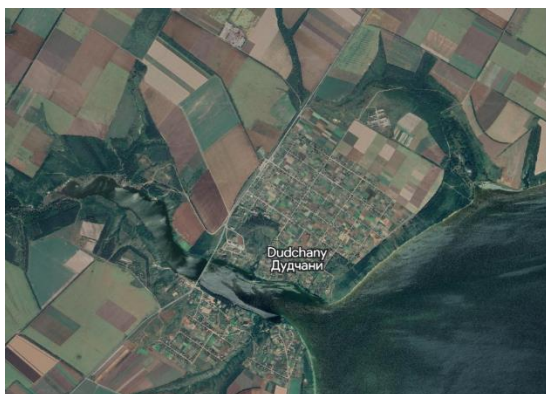

Kyselivka – Google Earth

Kyselivka – Google Earth

Terrängen kring Kyselivka karaktäriseras av öppna fält, mindre bebyggelse och två genomgående större transportleder. Terrängen är lik den kring Vysokopilya och medger samma taktiska förutsättningar. Satellitbilder visade ryska skyttegravar i terrängen kring Kyselivka vilka garanterat bemannades av ryska skyttesoldater. Under förutsättningen att Ukraina anföll med en mekaniserade brigad mot en mekaniserad bataljon är det rimligt att anta utifrån det ukrainska reglementet och terrängen att de sannolikt inledningsvis förbekämpade försvararna med indirekt eld. För att därefter leta genombrott i den öppna terrängen och bekämpa eventuella försvarare i bebyggelsen på avstånd. Troligt är även att den ryska styrkan tvingades retirera till följda av ukrainska taktiska rörelser mot deras flanker och i ryggen. Därav bedömer uppsatsen att ukrainska förbandstyp anföll i för dem gynnsam terräng mot de ryska förbandstypen i för dem ogynnsam terräng. Nästa terrängavsnitt uppsatsen ämnar analysera är terrängen kring orten Dudchany.

Dudchany – Google Earth

Dudchany – Google Earth

Terrängen kring Dudchany karaktäriseras av öppna fält, mindre bebyggelse med en genomgående riksväg, en broövergång och floden Dnjepr. De taktiska förutsättningarna är likt de i Vysokopilya och Kyselivka med undantaget broövergången och Dnjepr. Broövergången är

kanaliserande och naturligt hindrande för en anfallare. Dnjepr är ytterligare ett naturligt hinder som inte kan nyttjas av försvarare eller anfallare. En anfallare kan lätt omringa en försvarare norr om broövergången och pressa denne mot floden. Dudchany anfölls av tre ukrainska brigader som innehöll flertalet förbandstyp. Då det skedde i oktober är det sannolikt att växtligheten inte längre klädde terrängen i området vilket minskade skylet i området och möjliggjorde ännu längre stridsavstånd. Om Ukraina anföll enligt sitt taktiska reglemente är det rimligt att anta att stridsvagnar och stridsfordon utgjorde anfallets spjutspets. Troligt är att försvararen befann sig bakom övergången då det är ett naturligt hinder. Utifrån detta antagande är det rimligt att anta ett ukrainskt anfall väster om övergången i syfte att erövra den söder ifrån. Naturligt är terrängen kring Dudchany lämpad för stridsvagnar och stridsfordon med få lämpliga platser för större skytteförband. Därav bedömer uppsatsen att ukrainska förbandstyp anföll i för dem gynnsam terräng mot de ryska förbandstypen i för dem ogynnsam terräng.

Sammanfattningsvis bedömer uppsatsen att utifrån de analyserade anfällen uppfyller Ukraina tillräckligt ofta anfall enligt den tredje principen vilket således är en av anledningarna till deras framgång.

4.5 Anfaller Ukraina motståndaren överraskande?

De ukrainska förbanden uppnådde sannolikt överraskning flera gånger under motanfallen med hänvisning till Storrs observationer. Uppsatsen kommer således analysera i vilken utsträckning.

Motoffensiven på den operationella krigföringsnivån var välkänd vilket eventuellt kan ha lett till en förutsägbarhet även på den taktiska krigföringsnivån.

Vad gäller faktorn tid går det i vissa fall att konstatera att adekvata försvarsförberedelser genomförts av Ryssland i vissa fall, men oftast inte. Försvarsförberedelser på lägre förbandsnivå som kompani och pluton kan ha genomförts men detta är omöjligt att bekräfta. Endast Ky-selivka bekräftades ha gedigna skyttegravar som visar att ryska förband i området förväntade sig ett stundande anfall. Detta pekar på att de ryska förbanden kring övriga orter inte förväntade sig de ukrainska motanfallen tidsmässigt och således mer eller mindre blev överraskade. Således bedömer uppsatsen att de ukrainska motanfallen var överraskande tidsmässigt i en hög utsträckning.

Faktorn riktning går det att spekulera kring, åtminstone på den taktiska krigföringsnivån. Utifrån det ukrainska taktikreglementet kan uppsatsen konstatera att det finns en strävan att anfälla motståndare i överraskande riktningar. Det andra anfallet mot Vysokopilya var överraskande i riktning då det ryska förbandet i området tvingades retirera till följd av två simultana anfall mot deras flanker. Anfallet mot Dudchany var i en för Ryssland oväntad riktning genom anfall i flank och rygg, baserat på terräng och det faktum att Ukraina snabbt tryckte frontlinjen 30km söderut. Utöver dessa två anfall är det svårt med nuvarande underlag att bekräfta i vilken utsträckning motanfallen var för Ryssland överraskande. Således bedömer uppsatsen att de ukrainska motanfallen var överraskande riktningsmässigt i en lägre utsträckning.

Faktorn tillvägagångssätt är svårast att bedöma eftersom uppsatsen inte kan säkerställa i vilken utsträckning vilseledning har nyttjats av de ukrainska förbanden. Det ukrainska taktikreglementet trycker på initiativ förmåga vid anfall vilket kan innebära att klipska ukrainska officerare nyttjade vilseledning på den taktiska krigföringsnivån, detta går dock inte att bekräfta. Således bedömer uppsatsen att de ukrainska motanfallen var överraskande tillvägagångssättmässigt i en låg utsträckning.

Sammanfattningsvis lyckas Ukraina överraska Ryssland i en lägre utsträckning men på de platser där de skedde har det haft en positiv påverkan på utfallet. Där överraskning inte bekräftats uppnåtts har anfallen trots det varit framgångsrika.

5. Avslutning

Denna uppsats syftade till att förklara framgångsfaktorer vid Ukrainas motoffensiv i Kherson för att i sin tur skapa en djupare förståelse för hur den Svenska Försvarsmakten kan nyttja liknande metoder gentemot en likartad motståndare. Uppsatsen ämnade reda ut vad som ledde till taktisk framgång vid motoffensiven i Kherson och vid anfall i en modern kontext.

5.1 Resultatdiskussion

- Hur kan ukrainsk taktisk framgång under motoffensiven i Kherson förstås utifrån teorier om manöverkrigföring?

Ukrainsk framgång under motoffensiven i Kherson på den taktiska krigföringsnivån går att härleda till deras nyttjandet av kombinerade vapen och överraskning. Nyttjandet av kombinerade vapen utifrån de tre principerna var mer regel än undantag och nyttjades i någon form vid samtliga taktiska segrar. Överraskning uppnåddes och fick en positiv effekt som bidrog till ukrainsk taktisk seger.

Nämnvärt är att flera faktorer bidrar till taktisk framgång såsom utbildningsnivå på soldater och officerare, antal förband, mängd utrustning och taktiska val. Det går således inte att utesluta att andra faktorer kan ha haft en likvärdig, större eller mindre påverkan på utfallet. Däremot har uppsatsen konstaterat att analyserade faktorer har bidragit till ukrainsk taktisk framgång.

Resultatet kan inte med 100% sannolikhet fastställa att kombinerade vapen och överraskning låg bakom samtliga ukrainska taktiska framgångar under motoffensiven i Kherson. Det resultatet däremot kan visa är att Ukraina nyttjade dessa metoder och att det bidrog till deras taktiska framgångar.

Uppsatsen har bidragit till den interna relevansen genom att analysera hur en småstat framgångsrikt kan genomföra motanfall mot ryska förband i en modern kontext. Detta genom att identifiera faktorer som mer eller mindre bidrar till taktisk framgång.

Uppsatsen har bidragit till den externa relevansen genom att studera ett fall som tidigare forskare, av förklarliga skäl, inte har analyserat. Det är även ett av de första fallen från det pågående kriget i Ukraina som har analyserats på den taktiska nivån även utifrån de valda teorierna. Uppsatsen har även till del visat på förklaringsvärdet av Leonhard och Storrs teorier.

5.2 Slutsatser

Slutsatsen av denna uppsats är att kombinerande vapen och överraskning är bidragande till framgång på den taktiska krigföringsnivån vid anfall och var bidragande till ukrainsk framgång under motoffensiven i Kherson. Kombinerande vapen och överraskning står inte själva som garantier för framgång. Ukrainas motoffensiv i Kherson var bland annat framgångsrik då man genomförde motanfall. Den ansevärd mängden terräng som återtog hade inte kunnat återtas utan anfall. Ryska bataljoner bör anfallas med brigad. Brigad som huvudsaklig taktisk enhet är en lämplig storlek vid anfall. Den ryska organisationen medger för en anfallare att kraftsamla då de sällan förstärker enskilda bataljoner och regementet. Anfall bör ske med kraftig förbekämpning samordnat med ett hastigt mekaniserat anfall, gärna i flank och rygg. Försvarande förband bör alltid sträva efter att gruppera i terräng som medger naturliga hinder. Anfall på taktisk nivå krävs för att möjliggöra försvar på högre krigföringsnivåer. Avslutningsvis har Ukraina visat för Ryssland och världen att en effektiv defensiv, aldrig är passiv.

5.3 Bidrag till yrkespraktiken

Ryssland är ett säkerhetspolitiskt hot och en potentiell motståndare som Sverige kan tänkas möta i en väpnad konflikt. Således har uppsatsen bidragit till att analysera hur moderna ryska förband framgångsrikt kan bekämpas på den taktiska krigföringsnivån.

5.4 Vidare forskning

Uppsatsen har bidragit med ett första försök att analysera fallet motoffensiven i Kherson. Väl medveten om materialets nuvarande brister föreslås således att framtida forskare analyserar fallet efter krigsslutet, då nytt material kan ha uppkommit. Detta hade bidragit till ett resultat med högre validitet som är än närmare sanningen. Fallet behöver analyseras med fler primärkällor för att öka trovärdigheten. Vidare hade analyser av andra ukrainska motoffensiver under det pågående kriget bidragit till att skapa en bredare förståelse för liknande fall och konflikten som helhet. Detta hade även möjliggjort jämförelser och än mer generaliserbara resultat. Analyser av rysk taktik under kriget och motoffensiven i Kherson hade även det bidragit till en djupare förståelse för fallet och hur Ryssland uppträder i praktiken.

6. Litteratur och referensförteckning

6.1 Litteratur

- Boréus, Kristina & Bergström, Göran. (2018). *Textens mening och makt: Metodbok I samhällsvetenskaplig Text- och Diskursanalys*. Fjärde upplagan. Lund: Studentlitteratur, 2018
- Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Towns, Ann E. & Wängnerud, Lena. *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Femte upplagan. Wolters Kluwer, Stockholm, 2017
- Leonhard. Robert R. (1991). *The art of Maneuver – Maneuver-warfare theory and air-land battle*. New York: Ballantine Publishing Group.
- Marples David R.. (2022). *THE WAR IN UKRAINE'S DONBAS Origins, Contexts, and the Future*. Budapest: Central European University Press
- Nipe, Jr. George M. (2000) *LAST VICTORY IN RUSSIA The SS-Panzerkorps and Manstein's Kharkov Counteroffensive February-March 1943*. Atglen, PA: Schiffer Publishing Ltd.
- Storr Jim. (2009). *The Human Face of War*. London: Continuum.

6.2 Artiklar

- Glantz, David M. (2001) *Forgotten battles of the German-Soviet war (1941–45), part 6: the winter campaign (5 December 1941-April 1942): the Crimean counteroffensive and reflections*, , 14:1, 121-170, DOI: 10.1080/13518040108430472
- Glantz, David M. (2000) *Forgotten battles of the German-Soviet war (1941–45), part 5: The winter campaign (5 December 1941-April 1942): The Leningrad counteroffensive*, , 13:4, 127-192, DOI: 10.1080/13518040008430463
- Karagiannis, Emmanuel (2013) *The 2008 Russian–Georgian war via the lens of Offensive Realism*, *European Security*, 22:1, 74-93, DOI: 10.1080/09662839.2012.698265

6.3 Nyhetsartiklar

- Axe, David. (2022). Rivers At Their Backs And Ukrainian Brigades Closing In, A Lot Of Russian Troops Might Need To Learn To Swim. *Forbes*. 4 oktober. <https://www.forbes.com/sites/davidaxe/2022/10/04/rivers-at-their-backs-and-ukrainian-brigades-closing-in-a-lot-of-russian-troops-might-need-to-learn-to-swim/?sh=3e95cba42624>

- Korshak, Stefan. (2022). UAF Gain Ground in Kherson and Donbas Sectors, Dozens of RF Armored Vehicles Claimed Destroyed. *Kyiv Post*. 5 September. <https://www.kyivpost.com/russias-war/uaf-gain-ground-in-kherson-and-donbas-sectors-dozens-of-rf-armored-vehicles-claimed-destroyed.html>
- Landay, Jonathan & Balmforth, Tom. (2022). Ukraine forces advance on two fronts, cross Russian lines in the south. *Reuters*. 3 oktober. <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-celebrates-capturing-key-town-putin-ally-mulls-possible-nuclear-response-2022-10-02/>
- Zoria, Yuri. (2022). Russia sends Donbas musicians and historians as “cannon fodder” in Ukraine war. *Euromaidan Press*. 5 November. <https://euromaidanpress.com/2022/05/20/russia-sends-donbas-musicians-and-historians-as-cannon-fodder-in-ukraine-war/>

6.4 Rapportør

- Center for Strategic and International Studies. (2023) *Russian and Ukrainian force Disposition*. <https://features.csis.org/ukraine-war-map/>
- Center for Strategic and International Studies. (2023) *Ukrainian Innovation in a War of Attrition*. <https://www.csis.org/analysis/ukrainian-innovation-war-attrition>
- Institute for the Study of War. (2022) *RUSSIAN OFFENSIVE CAMPAIGN ASSESSMENT, AUGUST 29*. <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-august-29>
- Institute for the Study of War. (2022) *RUSSIAN OFFENSIVE CAMPAIGN ASSESSMENT, SEPTEMBER 4*. <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-september-4>
- Institute for the Study of War. (2022) *RUSSIAN OFFENSIVE CAMPAIGN ASSESSMENT, SEPTEMBER 5*. <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-september-5>
- Institute for the Study of War. (2022) *RUSSIAN OFFENSIVE CAMPAIGN ASSESSMENT, SEPTEMBER 6*. <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-september-6>
- Institute for the Study of War. (2022) *RUSSIAN OFFENSIVE CAMPAIGN ASSESSMENT, SEPTEMBER 7*. <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-september-7>

- Institute for the Study of War. (2022) *RUSSIAN OFFENSIVE CAMPAIGN ASSESSMENT, SEPTEMBER 8*. <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-september-8>
- Institute for the Study of War. (2022) *RUSSIAN OFFENSIVE CAMPAIGN ASSESSMENT, SEPTEMBER 12*. <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-september-12>
- Institute for the Study of War. (2022) *RUSSIAN OFFENSIVE CAMPAIGN ASSESSMENT, SEPTEMBER 13*. <https://understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-september-13>
- Institute for the Study of War. (2022) *RUSSIAN OFFENSIVE CAMPAIGN ASSESSMENT, SEPTEMBER 20*. <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-september-20>
- Institute for the Study of War. (2022) *RUSSIAN OFFENSIVE CAMPAIGN ASSESSMENT, OCTOBER 1*. <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-october-1>
- Institute for the Study of War. (2022) *RUSSIAN OFFENSIVE CAMPAIGN ASSESSMENT, OCTOBER 4*. <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-october-4>

6.5 Offentliga tryck

- Försvarsmakten. 2016. Handbok Markstrid - Bataljon. Stockholm, 2013.
- Försvarsmakten. 2016. Handbok Armé - Begrepp och förkortningar. Stockholm, 2016
- Försvarsmakten. 2013. Arméreglemente Taktik. Stockholm, 2013
- Försvarsmakten. 2014. Operativ doktrin. Stockholm, 2014
- Försvarsmakten. 2020. Doktrin Gemensamma operationer. Stockholm, 2020
- Försvarsmakten. 2021. Handbok Motståndaren. Stockholm, 2021
- Міністерство оборони України, 2016. *ЗАГАЛЬНА ТАКТИКА: МЕХАНІЗОВАНИЙ (ТАНКОВИЙ) БАТАЛЬЙОН В ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВОМУ БОЮ*. Kiev, 2016

6.6 Webbsidor

- Center for Strategic and International Studies. (2023) *About CSIS*. <https://www.csis.org/about>
- Institute for the study of war. (2023). *WHO WE ARE*. <https://www.understandingwar.org/who-we-are>

- Institute for the study of war. (2023). *Interactive Map: Russia's Invasion of Ukraine*.
<https://storymaps.arcgis.com/stories/36a7f6a6f5a9448496de641cf64bd375>
- Google. (2023) <https://earth.google.com/web/>